

ACC. N:R M. 15191: 1-18.

Landskap: Skåne Upptecknare: Olof Persson, Bjärnum
Härad: V. Göinge Berättare: " " "
Socken: N. Skarp Berättarens yrke: fabrikör
Uppteckningsår: 1960 Född år 1879 i Visseltöfva

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bad. s. 1-18.

N. No. 159

2/5-60

Om Bad

Turman jag övergår att nämna något om det
svår bemästrade ämnet bad. anser jag mig
böva lämna en orienterande belysning.
Om den frakt där jag lever, och har levt
under hela mitt liv, och där jag anser mig
nägotlunda behärska levnad förhållanden
~~och levnadsförhållanden~~ under de senaste
100 åren, dels av eget minne de sista 70 åren
och dels genom försägen av fäderna för den ö-
riga tiden. Jag avser då icke omvänt på en
cirka 10 mils omvänt, om vi går till de
100 år i tiden så finner vi att trakten be-
folkades utslutande av mindre lantbrukare,
torpare, och bostugesittare blott, dessa en del
soldattorp o Ryttarorp. Säteri och herre-
gårdar fanns inga. Första järnvägen
genom dessa trakter tillkom först för 100 år

Deran, då böjades fört mindre samhället att
vaka fram Sätthallare Stations samhället av
mindre storlek. För denna tid och deran
var det kyrkbyn som var den centrala punkten
bestående av några lantgårdar, en skola och
möjligen även en handelsbod. Av det här sag-
da framgår att befolkningen levde under enkla
och i många fall primitiva förhållanden.

Om vi efter denna Kringgående förklarar Skalle.
börja tala något om bad och badvåsar har
särskilt sag kan uti öra bad frekvensen varit
mycket ringa om inte rentar obefintly. Viss er-
ligen omformäta ju historien att bad för-
kommit under 1500-talet, och då som
baste bad i någon form, då både män &
kvinnor gemensamt varis även förkom
Öldrickande, men denna badform

övergick till senlig het och blev säng-
någon förbjudet. Först efter 1800 talets
mitt och något senare har man hört talas
om bad i någon form som kunde kallas
varmbad om en möjlighet värtill för-
fars bara för en ringa del av befolkningen
het var endast på de större lantgårdarna
som fanns bryggerier och tvättstugor som var
försedda med en inmurad fängryta under
vilken man kunde elda och således uppvärma
vatten. hade man så ett stort kar vanligen
en byka kunde man i denna upplanda varmt
och kallt vatten men som fick en mycket
ringa temperatur. Man kunde sådana i detta
kar i sittande ställning få sig ett bad
var efter man avfuktade kroppen med en
grov handduk. Sådant bad förekom
-ändå fram till 1900 talets början.

Men det var endast en ringa del av befolkningen som hade möjlighet att ordna ett sådant bad, och den övriga befolkningen hade ingen tillgång till varmvatten i annan form än ved. Kunde man genom att placera en kittel på öppna spisbräddan i köket och det kunde inte bli några mängder, men det räckte till en tuggning av överkroppen och fötterna. Denna fick ersätta baden. Detta beror var också utslutande det enda sättet att hålla kroppen ren, och förekom i regel en gång varje vecka. Vad det gäller de egentliga inomhusbaden förekom dessa mycket sällan. Men avsåg då ofta jämte jämte tjänstefolket. Varas husets folk först badade och så sedan tjänsterna. Dessa bad förekom endast under vinterhalvåret, men enda säkra tid då badet förekom var vid julen. De skulle ant

husebs följande bad, del kunde även före
komma vid något annat tillfälle såsom
efter slutad tröstning, eller vid någon av
de örriga vinterhögtiderna. Vid baden tillgick
ofta på, att de betjänade varandra genom
att efter det varma badet övergjuta den ba-
dande med kallt vatten, samt även gjed-
ning av ryggen samt med en grov hand-
duk som bestod av skäffelväv. (Ämnen
som upptogs vid linberedningen)

Vad det gäller bastbad s. k. finska basten
forekom svårt jag vet inte säkert på dessa
trakter under senare 1800 tal. däremot har
sådana bra förekommit i landets nordliga
delar ja även i mellansverige. En bast
tillverkades på sätt, att man uppförde en trä-
bod av lämplig storlek med endast en in-
gång försedd med dörr. I ena änden av

Baden murades upp en lugn av grå-
sten öppen på ena änden. Förordningen
för övrigt bestod av en del hyllor gjorda
i avsatsen där de badande kunde placera sig.
Vid uppvärmningen tillgick så, att man i
lugnen gjorde upp en stor brasa varvid vä-
rmen fick gå ut genom öppningen. Väpa ut i be-
sten och vidare ut genom dörren som stod
öppen. När brasan brunnit var, drog man
ut glöden & dörren stängdes. Stenugnen
som nu var upphettad, övergöts med vatten
varigenom uppstod ånga som gjorde rummet
fuktigt. och temperaturen kunde stiga
upp till 40 grader varigenom kom den be-
dante i svettning. Efteråt avkyldes
kroppen med kall vatten varigenom den
återfick sin normala temperatur. Dessa
badstubar var ju varit utestagna under

Senare liden man har nu åter kommit
i bruk, efter nyare metoden
den annan form av varma bad, som var
populära under Senare 1800 talit var de sk.
hälsobadna eller de medicinska badna, dessa
kunde erhållas öf värna. Kurorten var och vi
hade några i handets södra delar, såsom Rom-
lösa bruenn, Ronneby, Rannastäte m. f. och
dessa bad var det väl mest talas om för-
ren, man har även hört talats om Sewapsbad.
Dessa kurorten hade sin egna läkare och det
mest riktigt sjukliga personer som frekventera
dessa ställen, och som uppehållit där stälde sig
rätt dyrt var det mest personer med en
god ekonomi, som kunde uppehålla sig
på dessa platser.

7
Med jag hittills vidrört gälla utes lufande från århundradet.

Jag skall nu övergå till att berätta något
Om kallbad, d. s. utombad. Det var först
i slutet på 1800, som jag kunnat erfara nå-
got om kallbad ute i öppet vatten och
det förekom nog, mycket sparsamt bland
äldre folk var det nog vanligt att dessa
utebadade. För dem som hade sina bostäder
i närheten av vattendrag såsom åar eller
bäckar förekom det, att efter en varm dag de
gick till stranden av dessa och på kvällen
gjorde sig en riktig tvättning, eller en bräd
arbetsdag, då solen varit brännande, detta
gäldade i huvudsak den manliga befolkningen.
För dem som bodde avlägsat från dylika
vattendrag var badning utesluten, man
hade på den tiden inga fortskaffnings-
medel utan man måste färdas till fots
vilket blev aut för tröttande

Först vid sekelskiftet böjate utse-
dandet komma mera i bruk men gälte
detta fortfarande för dem som hade till-
gång till öppet vatten. Sjöarna var ju det
vatten som lämpate sig för bad. det var
främst den yngre befolkningen som böjate
på med bads eden, och det var främst Sön-
dagarna denna badning förkom. Sjöarna
var de egentliga vatten som lämpate sig för
bad äarna hade i regel för bräddjupa stän-
des, och simkunskapen var obefintlig men kom
senare i bruk. Självt hade jag min skol-
gång på 90 talet, i en skola som hette Vess-
långs skola och var belägen vid sidan av
en Sjö kallad Vesslångsjön. denna sjö hade
en mycket vackra badstrand med sand-
botten och fri från sten. Vackra eftermiddagar
9/ senare vi ett par timmars badlov under.

Uppskrift av läraren. Vi badade i om-
gången. Flickorna först, pojkar sedan.
Badträkten var obefintliga på den tiden
men aj vad vi hade kuligt. Dottern var lång-
gruns så vi kunde springa ut en 50 mt.

Sommarna våra små insjöar var bräddiga med
mycket dåliga stränder, och lönade sig dåligt
för bad för simkonstens tillkomst. Vid den
träs angivna tiden var det sållan man såg
någon äldre person bada och om så var fallet
var det på en söndagsaftermiddag. För dem
som bodde långt ifrån vattendragen förekom
nog ingen egentlig besvär. Men i början
på 1900 talet började bränningom bedlitt
bliva en mera vanlig företeelse där man
hade tillgång till sjö. Var stranden då-
lig sökte man bättre upp denna genom upp-
10/ Häring av vass och dylikt som gjorde

lotten ofjämlik. Sedan badade man
 såväl män som kvinnor, var det blott
 en badplats vid en sjö, så fick man bada
 i omgångar. Gemensambetsbad var till ut-
 slutit, ty badkläder fanns inga, därför var
 där damer ute i badet fick herrarna hålla sig
 på avstånd eller vice versa. Sedermässigt
 det inte på länge förrän man började böj-
 sig till havsstränderna där man kunde få sol-
 ta bad. De badarter som då i första hand
 kom ifråga var Åhus, Volje + Sölvesborg på
 östra sidan å Västra sidan var det Viken
 Höganäs, Målle, Ingeholms havsbud, Bästad,
 Skemmeslövs Kallbystrand Kalmstad, detta var
 de första och största badplatserna. numera
 badas det utmed hela stränderna

7 Böryan på 1900 talet var badfacketvänder
Pisga även på dessa platser. För lantbefolkningen
var det ju inte tänkbart med någon rekrea-
tion på någon badplats och är det knappast
ännu i våra dagar. De var sina djur som
måste ha sin tillflykt och de som lantbrukare
som fimm på denna orten kan knappast hålla
sig med någon lejd arbetskraft, i dessa da-
gar med de stegradt arbetslösa som orga-
nisationerna drivt fram

Sedan annan kommit från lita på 1900
talet började våra stationsbambäcken, varom
jag tidigare nämnt utvecklas mer o mer
det blev köp enokap, kontor o industrier som
knappast sig lita bättra inkomster, och på-
lemta kunde kosta på sig några veckor
sommaravistelse vid havet. I Böryan var det
företagsamma personer som vid dessa badplatser

böjades upp för små enkla villor som
hälls för uthyrning, senare många själv-
köpa eller hyra tomter, och bygga sig egna
villor, och så utvecklades badlivet vid
våra stränder alltmer, mest först vare Pi-
lissmåns tillkomst. Och i våra dagar kommer
ju folk i stora skaror över Söndagsarna för
att några timmar njuta av sol o bad. Senare
har även camping kommit på modet, och
dette i förening med våra många semester-
orten vid det gädda Industriens folk gör
ju att många badplatser blir ett full-
ständigt inferno. Många av de mera väl-
situerade av befolkningen söker sig numera
till mindre lugnare ställen vid havsträn-
derna där de mera ostört kan få vila
ut under sin semester. Vad det gäller
13. kallbadhus, finner ju enotaka sidana

men då endast vid våra städer som ligga
ute i havet dessa äro uppförda på pålverk
där vattnet är lagom djupt, där finns av-
skädningshytter, samt tvändur o badstugan.

Vid några badstränder fanns även små bad-
hytter uppsatta där man kunde mot en ringa
penning kunde få hyra för omklädning

Vad badstugan beträffar så har det sedan bad-
dräkternas tillkomst varit gemensamt bad

Vid Angelholms havsbad har tidigare varit av-
skilt ett område för nakenbadning men det var
endast för herrar. Menkvist var en herr som
som för en tid sedan sökte genomföra bruket
med gemensamt bad i området förstfäst.

men det blev nog inte såväl ut.

För att något återgå till varmbaden så är det
väl Råda en 40 år sedan man i nyuppförda
fästigheter i städerna inrättade badrum

dessa förlades till Källarplanen där fick
 husets golv skiftas till o bada. Detta bruk med
 badrum sprid sig även till landsort samhällena
 där det också förekommer i enfamiljs villor
 i samtliga faller sker uppvärmning av badrum från värmes-
 ledningsrännor. Husets förekomma över badrum
 var kall vatten trycks från antingen från Vatten-
 ledning, eller från en hydrofon.

Offentliga varmbadhus finns också att till-
 gå sedan för så är sedan tillkom sådana i större
 samhällen, men finns numera i många mindre.
 dessa i förening med bastu som uppvärms
 av ånga genom kamflänsrör även duschar
 i angränsande rum tillhör denna bastu
 två kan man bada mot en viss avgift o
 vad det gäller karbadet blev en badstuga
 till förfogande för hjälp. Karbadet är mest
 för äldre personer, medan ungdomarna gå

till rusten, och detta sker vanligen efter veckor-
arbetets slut. de äldre badtiden är mera varit
eranda

Om Simmaning

I slutet på 1800 talet var det mycket väl-
synt att någon person kunde simma och vad
dessa omständigheter var det rent utslutit. Under
min skoltid på 1890 talet var jag ingen utan min
lära som kunde simma först efter bruket att
bada tillkom, började folket att lära sig o simma
På den tiden fanns inga simskolor man lärde
sig simma genom att ligga i vattnet o plaska.
man gick ut på tillräckligt vanligen så vattnet
gick över bränt berg, då gick det lättare att
brälla sig flytande, så fick man försöka simma
mot land o träna upp jävelerna med armar
o ben, några andra hjälpmedel förkom dållan

Men om så var fallet, var det små sim-
dynor flyda av ~~ett~~ korv. Även en uppbläst
gummislang kunde tjäna som hjälpmedel. Som
barn börja vi att träna genom strömsimning, det
giva till på det sättet, att man lats sig fram-
skrypa på marken och så öva man upp de-
körslan med armar o ben som förkommer vid
simning. Vår skollärare hade en egen metod,
för att öva oss barn, så vi kunde träna oss flytande.
Han hade ett långt snöre, och i ena ändan
på detta anbringa han ett långt snöre, andra ändan
läste han om kroppen på oss. Så fick vi gå ut
på djupt vatten, och han följte efter, så var det
att börja med simtan, kunde man inte
trilla sig flytande så höll han oss uppe
på ytan med sitt snöre, ja detta var
enl mitt förmerande en mycket bra
metod. Nu på senare tid har ~~det~~

~~17~~
17

vi se följt simskolor med avlönade
lärare och alla barn får lära sig simma
i småskoleåldern. Så slutar jag med
att konstatera att numera före-
kommer bad i alla former och är till
gängliga för alla i Ståtho Samhället.
där badrum inrättas till varje lägenhet
i nybyggda hus, samt inrättas även i
en del fastigheter men landsbyggen
befolkning får fortfarande i allmänhet
leva utan dessa bekvämligheter men
dessa till trots, har de mycket förmöjelse
som vi inom Samhälletna får se

Slut

#18